

Ortaöğretim Öğretmenlerindeki Öğrenci Algısının Metaforik İncelenmesi¹

Metaphorical Examination of Student Perception in Secondary Education Teachers

ÖZET

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramlarına ilişkin zihinsel imgelerini metafor yoluyla belirlemeyi amaçlayan bu çalışma tarama modelinde fenomenolojik bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 yılında Diyarbakır/Bağlar ilçesinde çalışmakta olan ve ankete cevap veren 142 ortaöğretim öğretmeni oluşturmaktadır. Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemiyle belirlenerek cevap veren tüm katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada, çok sayıda katılımcıya ulaşmak için Google form yardımıyla iki bölümden oluşan çevrimiçi form kullanılmıştır. İlk bölümde katılımcıların demografik niteliklerine ilişkin sorular, ikinci bölümde ise genellikle metafor kullanımlarını belirlemek amacıyla kullanılan “Öğrenci ... gibidir. Çünkü ...” şeklinde boşluk doldurma formu oluşturulmuştur. Google form aracılığıyla toplanan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmış ve veriler gruplandırılarak değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen araştırma bulgularından hareketle katılımcı ortaöğretim öğretmenlerinin en çok “hamur, çiçek, ağaç, ayna” metaforunu kullandığı; yanıtlar kategorize edildiğinde “araç gereç/eşya, bitki ve bitki türleri, doğa ve doğa olayları, insan ve insanlık, soyut kavramlar, maden ve maden türleri” şeklinde gruplandırıldı; “çünkü ...” sorusu sonucu oluşan metaforlar türlerinin nedenlerinin “şekil alma, ilgi ve bakım isteme, destek ihtiyacı duyma, yansıtıcı olma” şeklinde oluştuğu ve cinsiyet, yaş ve branş faktörüne göre öğretmenlerin oluşturdukları metaforlarla ilgili istatistiksel düzeyde anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin objektif davranması ve daha gerçekçi metaforlar geliştirmesi, bu konu öğretmen yetiştirme programlarının veya hizmet içi eğitim sürecinin içeriğine eklenmesi ve daha sonra yapılacak araştırmalarda diğer yöntemlerle birlikte demografik değişkenlerin de göz önünde bulundurulması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Öğretmen, Öğrenci, Metafor.

ABSTRACT

This study, which aims to determine secondary school teachers' mental images of student concepts through metaphor, was carried out as phenomenological research in the screening model. The study group of the research consists of 142 secondary school teachers working in Diyarbakır/Bağlar district in 2022-2023 and responding to the questionnaire. All participants who responded by being determined by the easily accessible sampling method were included in the study. In the research, an online form consisting of two parts was used with the help of Google form to reach a large number of participants. In the first part, questions about the demographic characteristics of the participants, and in the second part, “Student is like ...”, which is generally used to determine the use of metaphors. Because...” A fill-in-the-blank form was created. Content analysis method was used in the analysis of the data collected through the Google form and the data were grouped and evaluated. According to the research findings, based on the findings of the research carried out to determine the metaphors used by secondary school teachers for the concept of student, it was found that the participating secondary school teachers mostly used the metaphor of “dough, flower, tree, mirror”; When the answers are categorized, they are grouped as “tools/goods, plant and plant species, nature and natural events, human and humanity, abstract concepts, mineral and mineral types”; “Because ...” It was concluded that the reasons for the types of metaphors formed as a result of the question were “taking shape, asking for attention and care, needing support, being reflective” and that there was no statistically significant difference in the metaphors created by teachers according to gender, age and branch factor. Suggestions were made for teachers to act objectively and to develop more realistic metaphors, to add this subject to the content of teacher training programs or in-service training process, and to consider demographic variables together with other methods in future research.

Keywords: Secondary Education, Teacher, Student, Metaphor

GİRİŞ

Kavramsal fikirleri ifade etmenin birçok farklı yolu vardır. Araştırmalarda olaylara, nesnelere veya kavramlara ilişkin düşünce ve algıları ortaya çıkarmak için farklı yöntemler kullanılır ve simgeler aracılığıyla nesnelere, ilişkilere ve fikirlere değer ve anlam verilmeye çalışılır. Modern antropologlar tarafından yapılan araştırmalar, bu anlamların sınırsız olduğunu göstermektedir. Veri sonuçlarının elde edilmesi, yorumlanması ve üretilmesinde farklı yöntemlerin kendine has etkileri vardır (Yalçın & Erginer, 2012). Bireyler düşüncelerini soyut kavramlar ile bilinen somut şeyler arasında ilişki kurarak metaforik yapılar oluşturularak ifade ederler (Özkal, 2020). Ayrıca insanlar metaforları yalnızca günlük yaşamda değil, örgütsel yaşamda da duygu, düşünce ve deneyimlerini başkalarına aktarırken sıklıkla kullanırlar. Farklı bakış açılarını yansıtan metaforlarla ifade edilen bakış açıları, örgütlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır (Baş, 2022).

Ahmet Yakşi²

How to Cite This Article

Yakşi, A (2023). “Ortaöğretim Öğretmenlerindeki Öğrenci Algısının Metaforik İncelenmesi” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:113; pp:7653-7660. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sssj.70986>

Arrival: 27 June 2023

Published: 31 July 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Bu makale 2022-2023 yılında hazırlanan tezsiz yüksek lisans dönem projesinden üretilmiştir.

² Öğretmen, MEB, Diyarbakır, Türkiye. ORCID: 0009-0005-7190-0406

21. yüzyılın kendine özgü koşulları, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da gelişme çabalarının bireysel, ulusal ve küresel düzeyde sürekli değişime bağlı olmasını gerektirmektedir (Demirel, 2016). Eğitime yönelik algılar değişmeye devam ederken; okul yapısındaki, yönetim ve organizasyondaki değişimler, değişen öğrenci ve öğretmen rolleri, eğitim programları, öğrenme ve öğretme ortamları, eğitim teknolojisi gibi değişkenlerin tüm yönleriyle ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Altıntaş & Görgeç, 2021). Dünyanın çeşitli ülkelerinde eğitim, yüksek nitelikli yeteneklerin yetiştirilmesinde ve toplumsal gelişimin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Şahin, 2013).

Alan yazındaki ilgili araştırmalarda hem eğitim hem de eğitim dışında birçok çalışma mevcuttur. Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımına (Arslan & Bayrakçı, 2006), ilköğretim okullarında okul müdürlerine (Yalçın & Erginer, 2012), öğretmen adaylarının eğitim kavramına (Altun & Apaydın, 2013), öğretmen adaylarının matematik öğretmeni ve dersine (Şahin, 2013), öğretmen adaylarının yabancı dil kavramına (Gömleksiz, 2013), eğitim denetmenleri veya maarif müfettişlerine (Ekinci vd., 2017; Memduhoğlu & Mazlum, 2014), beden eğitimi ve spor öğretmenlerine (Karaşahinoğlu, 2015; Korur & Sözen, 2018), öğretmen adaylarının yaratıcı dramayla demokratik değerlerin kazandırılmasına (Karadağ, 2015), öğrencilerin vatan kavramına (Gömleksiz & Öner, 2016), öğrencilerin okula ait kavramlara (Demirel, 2016; Turan, 2022), öğretmenlerin öğrenciye (Sezgin vd., 2017), öğretmenlerin göçmen/mülteci öğrencilere (Yurdakul & Tok, 2018), öğrencilerin sınıf yönetimi etkililiği becerilerine (Özdel, 2018), öğretmen adaylarının çeşitli kavramlara (Kurt & Yıldırım, 2020), Türkiye'deki eğitim programlarına (Altıntaş & Görgeç, 2021; Demir, 2023; Özkal, 2020), öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine (Tekin, 2021), öğrencilerinin hücre konusundaki kavramsal yapı ve yanlışlara (Yoğurtcu, 2021), yönetici ve öğretmenlerin uzaktan eğitime (Dönertaş vd., 2022; Kolay, 2023), öğretmenlerin özel eğitim kavramlarına (Gün, 2022), öğretmen adaylarının STEM eğitimine (Kesicioğlu, 2022), öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerine (Baş, 2022), öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının adalet kavramına (Borucu, 2022), öğretmen ve öğrencilerin resimli çocuk kitapları ve masallara (Deliorman, 2023), öğretmen adaylarının program okuryazarlık düzeylerine (Demir, 2023) yönelik kullanılan metaforların analiz edildiği birçok çalışma mevcuttur.

Metaforlar eğitimin çeşitli alanlarında kullanılabilir. Müfredat geliştirme ve planlamada eğitim yönetimi için bir metafor; öğrenmeyi teşvik etmek ve yaratıcı düşünceyi geliştirmek için eğitim alanında da kullanılmaktadır (Arslan & Bayrakçı, 2006). Eğitim ve başarının odak noktasının bilgi değil, öğrenen olduğu düşünüldüğünde, öğrenen merkezli bir eğitim sisteminin önemi ortadadır (Yoğurtcu, 2021). Hazır bilgi sunan bir eğitim ortamından çok, uygulama ve deneyim yoluyla yaratıcılığı en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan öğretmenlerin de beklentileri değişmekte ve artmaktadır. Bir öğrencinin kavramının anlamı değiştikçe, o kavramla ilişkili bakış açıları, tanımlar ve anlamlar da değişir. Bu noktada öğretmenlerin kavrama yönelik zihinlerinde oluşturdukları şemalar ve görseller, öğrencilerini nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmak için kullanılabilir (Sezgin vd., 2017). Bu bağlamda, bu çalışma ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramlarına ilişkin zihinsel imgelerini metafor yoluyla belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca öğretmenlerin öğrenci algılarına ilişkin daha iyi ve kapsamlı bir anlayış elde edilebilir. Bu genel amaç doğrultusunda bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır;

- ✓ Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforlar nelerdir?
- ✓ Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforlar türlerine göre hangi kategorilere ayrılmaktadır?
- ✓ Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların kullanım nedenleri nelerdir?
- ✓ Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforlar öğretmenin cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforlar öğretmenin yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforlar öğretmenin branşına göre farklılaşmakta mıdır?

METAFOR

Metafor kavramı, Yunanca “metapherein” kelimesinden gelmekte ve “taşımak”, “aktarmak” anlamına gelir ve günümüzde iki nesne, olay veya ilişki arasındaki paralel/benzer ilişki şeklinde kullanılmaktadır (Borucu, 2022). Metafor, bir kavramı, durumu veya nesneyi doğrudan kendi başına değil, başka bir kavram veya nesneyi kullanarak açıklamanın dolaylı bir yoludur (Altun & Apaydın, 2013). Metafor, insanların duygu ve düşüncelerini birbirlerine iletmek için kullandıkları çeşitli yöntemlerden biridir. Metafor (mecaz); gerçek anlamlarının yanı sıra benzetmeler aracılığıyla sözcüklerin kullanımı yoluyla toplumsal gerçekliği ileten bir iletişim aracıdır (Kurt & Yıldırım, 2020). Metaforik anlatım ise temel olarak, “A” terimini “B” terimine göre organize ederek söz konusu nesneyi bilinen bir nesne (bilgi) olarak hayal etme ve hakkında konuşma sürecidir (Yalçın & Erginer, 2012). Metaforlar, kelimelerin

bir şeyi anlatmaya yetmediği ya da kelimelerin anlamının desteklenmesi gerektiği durumlarda oldukça etkili iletişim araçlarıdır (Memduhoğlu & Mazlum, 2014).

Metafor başlı başına bir kavram değil, bir semboldür (Turan, 2022). Ele alınan kavramdan farklıdır ve kavrama ilişkin güçlü bir bakış açısı sağlarken kavramdan daha az anlamlıdır. Bu nedenle, kavramı tam olarak açıklamak için birçok metafor kullanılmalıdır (Demir, 2023). Metafor, bireylerin kendi dünyalarını anlamaları ve inşa etmeleri için bir zihin haritalama ve modelleme mekanizması aracıdır (Demirel, 2016). Metaforlar genel olarak yapısal (kavramsal), varlıksal (ontolojik) ve yönelim metaforları şeklinde tasnif edilmektedir (Ünal & Ünal, 2010). Yapısal (kavramsal) metaforlar aktarılacak istenen kavramın farklı bir kavramla yorumlanarak farklı bir yapıya iletilmesini sağlar; varlıksal (ontolojik) metaforlar zor kavramları somutlaştırma ve deneyimden yararlanarak sunar; yönelim metaforları ise özellikleri insan vücudunun yapısından kaynaklanır ve kültüre göre yönelimi değiştirir (Deliorman, 2023).

Metaforik anlatım; temelde iki farklı durumu ya da deneyimi, birini açıklamak için diğerine atıfta bulunarak anlatmaktır. Metaforik ifadeleri ve kavramları açıklarken benzer kavramları kullanmak, bilinen anlamların dışında şiir veya kurmaca ile ifade etmek gibi bazı tanımlamalar yapılmıştır (Şahin, 2013). Bu bağlamda metaforik anlatımın karşılaştırma, benzetme ve çağrışımlar içeren bir anlatım biçimi olduğu söylenebilir. Ancak benzer iki kavram arasındaki benzerlik bilisi toplumda oluşmuş olmalıdır. Metaforik anlatımın oluşabilmesi için öncelikle metaforun oluşması gerekir (Gömleksiz, 2013).

EĞİTİM VE METAFOR

Metaforlar, hedef olarak daha soyut kavramları ve kaynak olarak daha somut ve fiziksel kavramları kullanır (Karadağ, 2015). Tartışma, yaşam ve fikirler, savaş, seyahat ve besinden daha soyut kavramlardır. Bir kavramı daha iyi anlamak istiyorsak, o kavramdan daha somut, fiziksel veya somut olan başka bir kavramı kullanarak bunu yapabiliriz (Gün, 2022). Fiziksel dünyayla ilgili deneyimlerimiz ve yaşantılarımız, daha soyut alemleri anlamak için doğal ve mantıksal temeldir (Tekin, 2021).

Metaforlar, kişisel deneyimleri yansıtmak ve kavram veya olgulara ilişkin algıları belirlemek için bir araç olarak kullanılabilir gibi, eğitim bilimleri alanında kavramların öğretilmesi ve çözümlenmesinde, kavramların anlaşılmasını kolaylaştırmada, duygu ve hislerin paylaşılmasında da kullanılabilir (Sezgin vd., 2017). Öğretimin iki temel ilkesi bilinenden bilinmeyene ve somuttan soyutadır. Metaforlar bunu soyut ilkeleri açıklamak için somut örnekler kullanarak yaparlar. Bilinen, görsel veya fiziksel gerçeklik, bilinmeyeni, görünmeyeni veya metafizik olanı anlatmak için kullanılır (Korur & Sözen, 2018). Eğitim alanında da anlaşılması güç, birçok farklı anlam yüklenebilen veya daha kolay anlaşılabilir kavram, görüş ve tutumları ifade etmek için kullanılmaktadır (Kolay, 2023).

Metafor; dikkat çekmek, hayal gücünü kullanmak ve yeni içgörüler oluşturmak için son derece güçlü bir araçtır çünkü anlaşılması aktif katılım gerektirir (Kesicioğlu, 2022). Öğrencilerin metaforlar aracılığıyla öğrendiklerini bir oyun olarak görmelerinde, düşünme ve yaratıcılıklarını kullanarak öğrenmelerinde önemli yararlar vardır (Gömleksiz & Öner, 2016). Öğrenciler geleneksel dersleri korku ve isteksizlikle almaktadır. Konuyu veya bir bilgiyi öğretmek için metafor kullanmak, öğrenmeyi ve öğretmeyi zorlaştıran olumsuz düşünceleri ortadan kaldırmakla başlar (Karaşahinoğlu, 2015).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, tarama modelinde fenomenolojik bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Fenomenolojik çalışmada araştırmacılar, bir olayı daha fazla anlaşılması gereken belirli bir olgu olarak yorumlar ve insanların bu olguyla ilgili ortak bir deneyim yaşamalarını sağlamaya çalışır. Araştırmanın sonunda araştırmacıların geniş bir anlayış ortaya koyabilmeleri için, araştırmaya katılanlar olgunun çeşitli yönlerini deneyimlemiş bireyler arasından dikkatle seçilmelidir (Creswell, 2013).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 yılında Diyarbakır/Bağlar ilçesinde çalışmakta olan ve ankete cevap veren 142 ortaöğretim öğretmeni oluşturmaktadır. Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemiyle belirlenerek cevap veren tüm katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	59	41,5
	Erkek	83	58,5

Yaş	20-29 yaş	12	8,5
	30-39 yaş	48	33,8
	40-49 yaş	65	45,8
	50 ve üzeri yaş	17	12,0
Branş	Türk Dili ve Edebiyatı	22	15,5
	Matematik	20	14,1
	Biyoloji	13	9,2
	Tarih	13	9,2
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	9	6,3
	Fizik	8	5,6
	İngilizce	8	5,6
	Kimya	8	5,6
	Beden Eğitimi	6	4,2
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	6	4,2
	Coğrafya	5	3,5
	Felsefe Grubu	5	3,5
	Almanca	3	2,1
	Bilişim Teknolojileri	3	2,1
	Elektrik Elektronik	3	2,1
	Moda Tasarım	3	2,1
	Müzik	3	2,1
	İHL Meslek Dersleri	2	1,4
	İnşaat	2	1,4
	Toplam	142	100

Tablo 1'deki veriler değerlendirildiğinde araştırmaya katılan ortaöğretim öğretmenlerinin %41,5'inin kadın, %58,5'inin erkek; %8,5'inin 20-29, %33,8'inin 30-39, %45,8'inin 40-49 ve %12,0'sinin 50 ve üzeri yaş grubunda olduğu ve Almanca, beden eğitimi, bilişim teknolojileri, biyoloji, coğrafya, din kültürü ve ahlak bilgisi, elektrik elektronik, felsefe grubu, fizik, İHL meslek dersleri, İngilizce, inşaat, kimya, matematik, moda tasarım, müzik, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, tarih ve Türk dili ve edebiyatı branşlarında oldukları anlaşılmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, çok sayıda katılımcıya ulaşmak için Google form yardımıyla iki bölümden oluşan çevrimiçi form kullanılmıştır. İlk bölümde katılımcıların demografik niteliklerine ilişkin sorular, ikinci bölümde ise genellikle metafor kullanımlarını belirlemek amacıyla kullanılan "Öğrenci ... gibidir. Çünkü ..." şeklinde boşluk doldurma formu oluşturulmuştur. Google form aracılığıyla toplanan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmış ve veriler gruplandırılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Öğretmenlerin Öğrenci Kavramına Yönelik Kullandıkları Metaforlar

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların belirlenmesine yönelik içerik analiz sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir;

Tablo 2: Ortaöğretim Öğretmenlerinin Öğrenci Kavramına Yönelik Kullandıkları Metaforlar

Metafor	f	%	Metafor	f	%
Hamur	16	11,3	Defter	1	,7
Çiçek	14	9,9	Demir	1	,7
Ağaç	11	7,7	Doğa	1	,7
Ayna	10	7,0	Elmas	1	,7
Fidan	8	5,6	Gökyüzü	1	,7
Çocuk/Evlat	5	3,5	Gül	1	,7
Maden	5	3,5	Güneş	1	,7
Su	5	3,5	Hayat	1	,7
Boş Kitap	4	2,8	Kahraman	1	,7
Hazine	4	2,8	Kar	1	,7
Arı	3	2,1	Köprü	1	,7
Bitki	3	2,1	Körler ve Sağırlar	1	,7
Arkadaş	2	1,4	Kumaş	1	,7
Boş Levha	2	1,4	Kumbara	1	,7
Dünya	2	1,4	Magma	1	,7

Eser	2	1,4	Matruşka	1	,7
Gelecek	2	1,4	Melek	1	,7
Işık	2	1,4	Mermer	1	,7
Kuş	2	1,4	Nehir	1	,7
Öğretmen	2	1,4	Pırlanta	1	,7
Tablo	2	1,4	Sürpriz Yumurta	1	,7
Tarla	2	1,4	Tahta	1	,7
Tohum	2	1,4	Uçurtma	1	,7
Umut	2	1,4	Uzay Boşluğu	1	,7
Ay	1	,7	Yangın	1	,7
Beyaz Sayfa	1	,7	Yıldız	1	,7
Cevher	1	,7	Zenginlik	1	,7
Toplam				142	100

Tablo 2’deki verilerden hareketle ortaöğretim öğretmenlerine yöneltilen “Öğrenci ... gibidir.” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde 16 kez “Hamur”, 14 kez “Çiçek”, 11 kez “Ağaç”, 10 kez “Ayna”, 8 kez “Fidan”, 5’er kez “Çocuk/Evlat”, “Maden” ve “Su”, 4’er kez “Boş Kitap” ve “Hazine”, 3’er kez “Ari” ve “Bitki”, 2’şer kez “Arkadaş”, “Boş Levha”, “Dünya”, “Eser”, “Gelecek”, “Işık”, “Kuş”, “Öğretmen”, “Tablo”, “Tarla”, “Tohum” ve “Umut” ve 1’er kez de “Ay”, “Beyaz Sayfa” ve “Cevher” metaforlarının kullandığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Öğrenci Kavramına Yönelik Kullandıkları Metafor Türleri

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların türlerinin belirlenmesine yönelik içerik analiz sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir;

Tablo 3: Ortaöğretim Öğretmenlerinin Öğrenci Kavramına Yönelik Kullandıkları Metafor Türleri

Metafor Türü	f	%	Metafor Türü	f	%
Araç Gereç/Eşya	45	31,69	Soyut Kavramlar	11	7,75
Bitki ve Bitki Türleri	39	27,46	Maden ve Maden Türleri	10	7,04
Doğa ve Doğa Olayları	14	9,86	Gök Cisimleri	7	4,93
İnsan ve İnsanlık	11	7,75	Hayvan Türleri	5	3,52
Toplam				142	100

Tablo 3’teki verilerden hareketle ortaöğretim öğretmenlerine yöneltilen “Öğrenci ... gibidir.” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde 45 kez “Araç Gereç/Eşya”, 39 kez “Bitki ve Bitki Türleri”, 14 kez “Doğa ve Doğa Olayları”, 11 kez “İnsan ve İnsanlık” ve “Soyut Kavramlar”, 10 kez “Maden ve Maden Türleri”, 7 kez “Gök Cisimleri” ve 5 kez de “Hayvan Türleri” metaforlarının kullandığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Öğrenci Kavramına Yönelik Kullandıkları Metaforların Kullanım Nedenleri

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların türlerinin nedenlerinin belirlenmesine yönelik içerik analiz sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir;

Tablo 4: Ortaöğretim Öğretmenlerinin Öğrenci Kavramına Yönelik Kullandıkları Metaforların Kullanım Nedenleri

Metafor Grubu	f	%	Metafor Grubu	f	%
Şekil Alma	49	34,5	Gelişim Gösterme	9	6,3
İlgi ve Bakım İsteme	23	16,2	Keşfedilir Olma	5	3,5
Destek İhtiyacı Duyma	20	14,1	Özel Olma	2	1,4
Yansıtmacı Olma	12	8,5	Saf ve Temiz Olma	2	1,4
Çok Yönlü Olma	9	6,3	Korunmaya İhtiyaç Duyma	1	,7
Geleceğe Dönük Olma	9	6,3	Özgür Olma	1	,7
Toplam				142	100

Tablo 4’teki verilerden hareketle ortaöğretim öğretmenlerine yöneltilen “Çünkü” sorusuna verdikleri sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde 49 kez “Şekil Alma”, 23 kez “İlgi ve Bakım İsteme”, 20 kez “Destek İhtiyacı Duyma”, 12 kez “Yansıtmacı Olma”, 9’ar kez “Çok Yönlü Olma”, “Geleceğe Dönük Olma” ve “Gelişim Gösterme”, 5 kez “Keşfedilir Olma”, 2’şer kez “Özel Olma” ve “Saf ve Temiz Olma”, 1’er kez de “Korunmaya İhtiyaç Duyma” ve “Özgür Olma” nedenlerinin kullandığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Cinsiyetine Göre Öğrenci Kavramına Yönelik Kullanılan Metaforlardaki Farklılaşma

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların cinsiyet faktörüne göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesine yönelik analiz sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir;

Tablo 5: Ortaöğretim Öğretmenlerinin Branşına Göre Öğrenci Kavramına Yönelik Kullanılan Metaforlardaki Farklılaşma

Grup	f	x	Sd	F	t	p

Kadın	59	21,288	15,9990	,597	-,334	,441
Erkek	83	22,169	15,1003		-,331	
Toplam	142					

Tablo 5'teki verilerden hareketle ortalamaların birbirine yakın olduğu ve cinsiyet faktörüne göre öğretmenlerin oluşturdukları metaforlarla ilgili istatistiksel düzeyde anlamlı farklılaşma olmadığı anlaşılmaktadır ($p=,441>,05$).

Öğretmenlerin Yaşına Göre Öğrenci Kavramına Yönelik Kullanılan Metaforlardaki Farklılaşma

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların yaş faktörüne göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesine yönelik analiz sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir;

Tablo 6: Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yaşına Göre Öğrenci Kavramına Yönelik Kullanılan Metaforlardaki Farklılaşma

Grup	f	x	Sd	Var. K.	So.	df	χ^2	F	p
20-29 yaş	12	21,66	14,39	G. Arası	72,04	3	24,01	,099	,960
30-39 yaş	48	21,79	16,21	G. İçi	33498,42	138	242,74		
40-49 yaş	65	22,30	15,48	Toplam	33570,47	141			
50 ve üzeri yaş	17	20,00	14,82						
	142	21,80	15,43						

Tablo 6'daki verilerden hareketle ortalamaların birbirine yakın olduğu ve yaş faktörüne göre öğretmenlerin oluşturdukları metaforlarla ilgili istatistiksel düzeyde anlamlı farklılaşma olmadığı anlaşılmaktadır ($p=,960>,05$).

Öğretmenlerin Branşına Göre Öğrenci Kavramına Yönelik Kullanılan Metaforlardaki Farklılaşma

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların branş faktörüne göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesine yönelik analiz sonuçları aşağıda tablo olarak verilmiştir;

Tablo 7: Ortaöğretim Öğretmenlerinin Branşına Göre Öğrenci Kavramına Yönelik Kullanılan Metaforlardaki Farklılaşma

Grup	f	x	Sd	Var. K.	So.	df	χ^2	F	p
Almanca	3	25,33	17,50	G. Arası	6381,97	18	354,554	1,604	,069
Beden Eğitimi	6	16,66	13,95	G. İçi	27188,50	123	221,045		
Bil.Teknolojileri	3	11,00	10,00	Toplam	33570,47	141			
Biyoloji	13	13,07	9,50						
Coğrafya	5	19,60	13,22						
Din Kül. ve Ahl. Bil.	9	25,55	18,31						
Elektrik Elektronik	3	42,66	19,65						
Felsefe Grubu	5	40,40	12,75						
Fizik	8	19,00	18,62						
İHL Meslek Dersleri	2	28,00	7,07						
İngilizce	8	15,25	17,17						
İnşaat	2	11,50	12,02						
Kimya	8	20,50	18,15						
Matematik	20	19,45	15,15						
Moda Tasarım	3	21,33	17,89						
Müzik	3	32,66	14,84						
Psi. Dan. ve Reh.	6	30,00	11,78						
Tarih	13	24,07	15,98						
Türk Dili ve Edb.	22	22,63	12,55						
	142	21,80	15,43						

Tablo 7'deki verilerden hareketle ortalamaların farklılık göstermesine karşın branş faktörüne göre öğretmenlerin oluşturdukları metaforlarla ilgili istatistiksel düzeyde anlamlı farklılaşma olmadığı anlaşılmaktadır ($p=,069>,05$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Ortaöğretim öğretmenlerinin öğrenci kavramına yönelik kullandıkları metaforların belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen araştırma bulgularından hareketle katılımcı ortaöğretim öğretmenlerinin en çok "Hamur, Çiçek, Ağaç, Ayna" metaforunu kullandığı; yanıtlar kategorize edildiğinde "Araç Gereç/Eşya, Bitki ve Bitki Türleri, Doğa ve Doğa Olayları, İnsan ve İnsanlık, Soyut Kavramlar, Maden ve Maden Türleri" şeklinde gruplandırıldığı; "Çünkü" sorusu sonucu oluşan metaforlar türlerinin nedenlerinin "Şekil Alma, İlgi ve Bakım İsteme, Destek İhtiyacı Duyma, Yansıtmacı Olma" şeklinde oluştuğu ve cinsiyet, yaş ve branş faktörüne göre öğretmenlerin oluşturdukları metaforlarla ilgili istatistiksel düzeyde anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında öğrencilere yönelik metaforlarla ilgili birçok çalışmanın olduğu ancak ortaöğretim öğretmenleriyle yapılan

çalışmanın bir elin parmaklarını geçmediği görülmektedir. Dönertaş vd. (2022)'nin pandemi sürecindeki uzaktan eğitim bağlamında ilkökul yönetici ve öğretmenlerinin öğrenciye ilişkin kullandıkları metaforlar incelendiğinde sürecin getirdiği zorlu şartlar nedeniyle daha çok olumsuz metaforlar geliştirildiği ancak bitki, kelebek, ağaç, çiçek, fidan, tohum, arı, yıldız kümesi gibi olumlu metaforların geliştirilmesi araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Sezgin vd. (2017)'nin ilköğretim öğretmenleriyle yaptıkları araştırmada ise öğretmenlerin genel olarak çiçek, ağaç/fidan, tohum, çocuk, tarla, elmas, hamur, su, kitap, kumaş, uçurtma, ayna, boş levha, boş defter vs. gibi metafor kullandıkları sonucuna ulaşılması araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Öneriler

Bulgular değerlendirilirken; olumlu metaforların sıklıkla geliştirildiği ve öğretmenlerin bu yönde daha duygusal oldukları görülmektedir. Bulgular ışığında öğretmenler objektif davranmalı ve daha gerçekçi metaforlar geliştirmeli, bu konu öğretmen yetiştirme programlarının veya hizmet içi eğitim sürecinin içeriğine eklenmeli, her ne kadar istatistiksel düzeyde olmasa da branş değişkenine göre ortalamaların farklılık göstermesinin dikkatten kaçırılmamasına bağlı olarak branş değişkeni yeniden incelenmeli ve daha sonra yapılacak araştırmalarda diğer yöntemlerle birlikte demografik değişkenler de göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, S., & Görgeç, İ. (2021). Türkiye’de temel eğitimde program geliştirme ve değerlendirmeye ilişkin metaforik algılar. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(1), 290–320.
- Altun, S. A., & Apaydın, Ç. (2013). Kız ve erkek öğretmen adaylarının “eğitim” kavramına ilişkin metaforik algıları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 3(3), 329–354.
- Arslan, M. M., & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. Milli Eğitim, 171, 100–108.
- Baş, A. (2022). Öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerine ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Borucu, Ş. Y. (2022). Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının “Adalet” hakkındaki metaforik algıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri (M. Bütün & S. B. Demir (ed.); 3. Baskı Ç). Siyasal Kitabevi.
- Deliorman, K. İ. (2023). İlkokul öğretmenlerinin ve öğrencilerinin resimli çocuk kitapları ve masallara yönelik metaforik algıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, S. G. (2023). Öğretmen adaylarının program okuryazarlık düzeyleri ile eğitim programına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Demirel, R. (2016). Ortaokul ve lise öğrencilerinin okula ait kavramlara yönelik metaforik algıları: İlçe örneği. Eğitim Bilimlerinde Yenilik ve Nitelik Arayışı.
- Dönertaş, A. B., Akkaya, B., & Erkiş, T. A. (2022). Covid-19 pandemisinde; yönetici ve öğretmenlerin uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrenci kavramlarına ilişkin metaforik algıları. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(36), 1174–1206.
- Ekinci, A., İş, E., Balcı, S., & Oral, Ş. (2017). Öğretmen adaylarının maarif müfettişlerine ilişkin sahip oldukları metaforik algılar. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(57), 642–658.
- Gömlüksiz, M. N. (2013). Öğretmen adaylarının yabancı dil kavramına ilişkin metaforik algıları. Electronic Turkish Studies, 8(8), 649–664.
- Gömlüksiz, M. N., & Öner, Ü. (2016). Ortaokul öğrencilerinin vatan kavramına ilişkin metaforik algılar. Electronic Turkish Studies, 11(2), 1409–1420.
- Gün, N. (2022). Fen bilimleri öğretmenlerinin özel eğitim kavramlarına yönelik metaforik algıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Karadağ, B. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarına metaforik algıları doğrultusunda yaratıcı drama yöntemiyle demokratik değerlerin kazandırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Karaşahinoğlu, T. (2015). Ortaokullarda beden eğitimi öğretmenine ilişkin metaforik algılar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kesicioğlu, S. (2022). Okul öncesi öğretmen adaylarının STEM eğitimine ilişkin metaforik algıları ve öz yeterlik algılarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kolay, T. (2023). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin uzaktan eğitim derslerine ilişkin görüşleri ile öğrencilerinin derslerine ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Korur, E. N., & Sözen, H. (2018). Beden eğitimi öğretmenine ilişkin metaforik algılar: Ortaokul örneği. International Congress on Politic, Economic and Social Studies, 33–39.
- Kurt, S. Ç., & Yıldırım, İ. (2020). İlköğretim matematik öğretmenleri ile öğretmen adaylarının çeşitli kavramlara ilişkin metaforik algıları. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 48, 174–198.
- Memduhoğlu, H. B., & Mazlum, M. M. (2014). Bir değişim hikâyesi: Eğitim denetmenlerine ilişkin metaforik algılar. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1), 28–47.
- Özdel, İ. (2018). Sınıf öğretmenlerinin, sınıf yönetiminin etkililiğini sağlama becerilerine ilişkin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin oluşturdukları metaforlar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Özkal, N. (2020). Öğretmen adaylarının” Türkiye’de uygulanmış eğitim programları’na ilişkin metaforik algılar. EKEV Akademi Dergisi, 24(81), 309–328.
- Şahin, B. (2013). Öğretmen adaylarının “matematik öğretmeni”, “matematik” ve “matematik dersi” kavramlarına ilişkin sahip oldukları metaforik algılar. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(1), 313–321.
- Sezgin, F., Koşar, D., Koşar, S., & Er, E. (2017). Öğretmenlerin öğrenciye yönelik metaforlarının belirlenmesine ilişkin nitel bir araştırma. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(3), : 600-611.
- Tekin, M. (2021). Covid 19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Turan, Ü. (2022). Lise öğrencilerinin okula ilişkin memnuniyet düzeyleri ve metaforik algıları ile hayallerindeki ideal okula dayalı bir model önerisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Ünal, F., & Ünal, M. (2010). Türkiye’de ortaöğretim programlarının gelişimi. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi.
- Yalçın, M., & Erginer, A. (2012). İlköğretim okullarında okul müdürüne ilişkin metaforik algılar 1. Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi, 1(2), 229–256.
- Yoğurtcu, A. (2021). Lise öğrencilerinin hücre konusundaki kavramsal yapıları, metaforik algıları ve kavram yanlışlıklarının belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yurdakul, A., & Tok, T. N. (2018). Öğretmen gözüyle göçmen/mülteci öğrenci. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(2), 46–58.